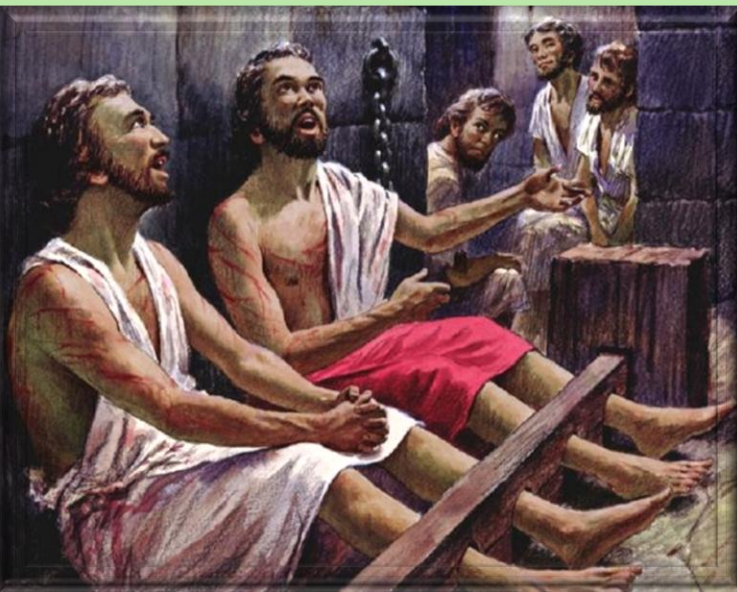
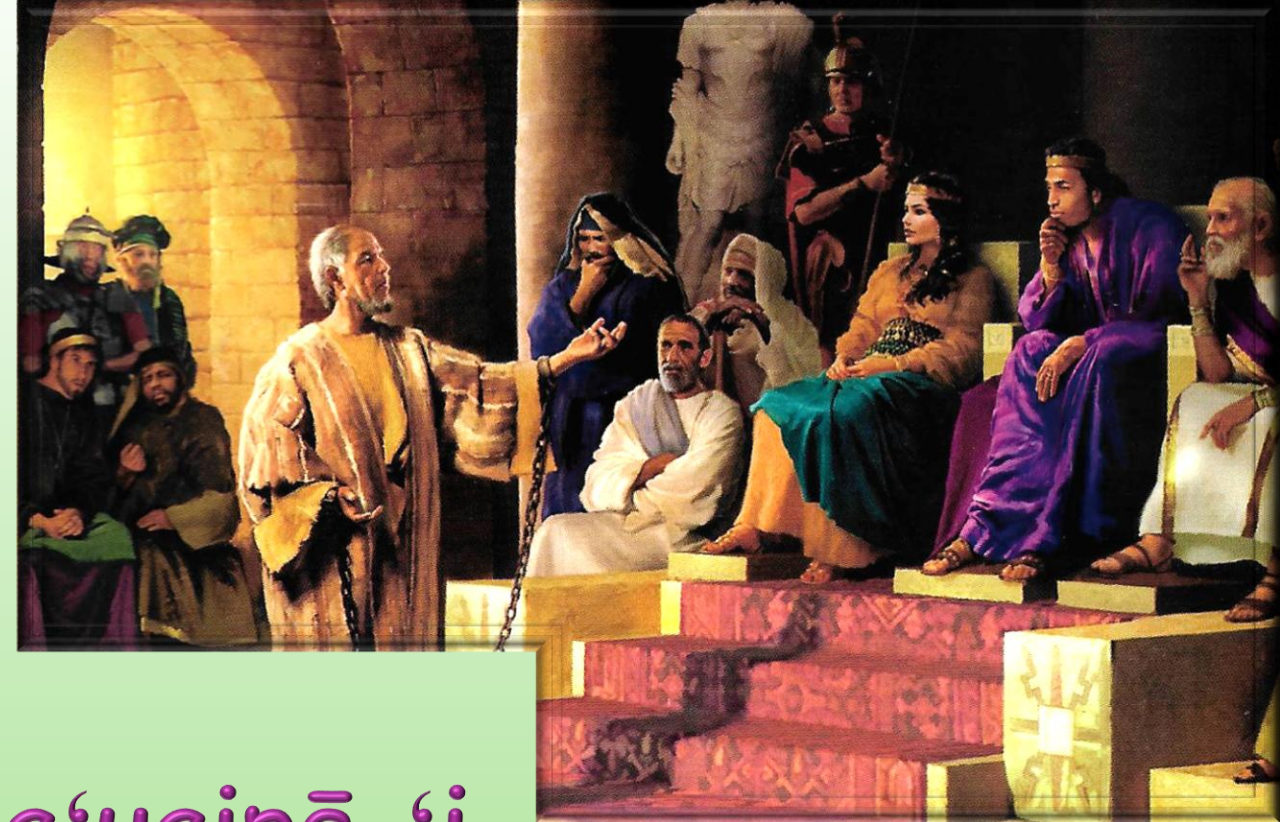

FAKATANGA'I KAE 'IKAI LI'AKI

Lesoni 1 ki he 'aho 3 'o Sanuali 2026

"Fiefia ma'uaipē 'i
he 'Eiki: 'oku ou
toe pehē, Fiefia."

Filipai 4:4

**‘I he kotoa ‘o ‘ene ngaue fakafaifekau, na‘e fokotu‘u ai
‘e Paula ke ‘oatu kiate kinautolu kotoa pe ‘e fanongo
kiate ia, ‘a e tokotaha pe ‘e taha te ne lava ‘o fakataha‘i
‘a Langi mo Mamani: ko Sisu Kalaisi, ko e Fakamo‘ui.
‘I he‘ene fai ‘ene ngaahi tohi ki he kau Filipai mo e kau
Kolose, na‘a ne fai ‘a e me‘a kotoa pe na‘a ne lava ke
‘omi ‘a e siasi ke ofi ange ki he Langi, pea toe ofi ange ‘a
e kau Kalisitiane.
‘I he‘ene fai ia, na‘a ne fakahaa‘i mai ai ‘a e founga ‘e
lava ke fakataha ai ‘a e siasi ‘o e ‘Otua he ‘aho ni mo
Langi ke fakahoko ‘i mamani ‘a e fekau na‘e fakafalala
mai ‘e Sisu kiate kitautolu.**

➡➡➡ Ko e tokotaha na‘a ne fa‘u ‘a e ngaahi tohi:

➡ Na‘e tuku popula ‘a Paula

➡ ‘Amipasitoa ‘i he ngaahi seini

➡➡➡ Ko kinautolu na‘a nau ma‘u ‘a e me‘a ni:

➡ Hisitolia ‘o Filipai

➡ Hisitolia ‘o Kolose

➡ Ko e ngaahi siasi ‘o Filipai mo Kolose

**KO E TOKOTAHA
NA'A NE FA'U 'A
E NGAAHI TOHI**

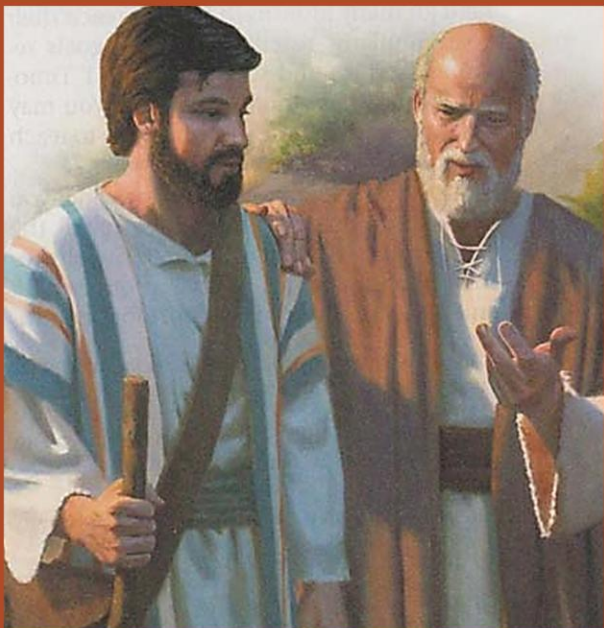
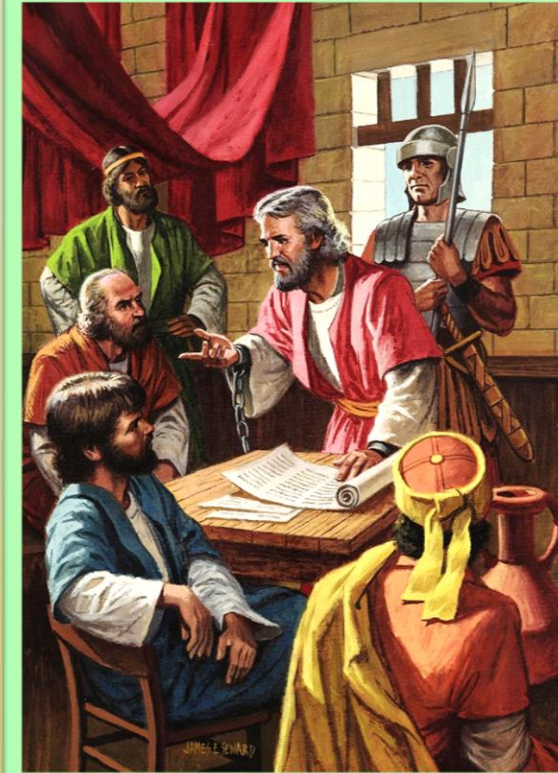

TUKU POPULA ‘A PAULA

“Ko au Paula, ko e pōpula ‘a Kalaisi Sisu, mo Timote, ko e kāinga, kia Filimone, ko hotau ‘ofeina, mo e kaunga ngaue,” (Filimone 1:1)

Lolotonga ‘ene fuofua nofo popula ‘i Loma – ‘i he vaha‘a ‘o e 60 mo e 62 AD – na‘e fai ‘e Paula ha tohi ‘e nima: ki he kakai ‘Efeso, ki Filipai, ki he kau Kolose, kia Filimone, pea ki he siasi ‘o Laotisiaa (‘a ia ‘oku te‘eki ai ke a‘u mai kiate kitautolu)

Koe‘uhi na‘e ‘ikai ha ngaKoe‘uhi na‘e ‘ikai ke ‘i ai ha ngaahi tukuaki‘i mamafa kiate ia, na‘e fakangofua ia ke nofo ‘i ha fale totongi, ‘o tokanga‘i ma‘u pe ‘e ha sotia Loma (Ngaue 28:16). Na‘e hanga ‘e he me‘a ni ‘o ‘ai ke ne lava ‘o hokohoko atu hono malanga‘i ‘o e ongoongolelei, ‘o a‘u ki he Ka‘ate Paletoria (Filipai 1:13)

‘I hono sivilisi‘i ‘o e ngaahi ‘ipiseli, ‘oku tau lava ‘o sio ai, na‘e tokolahi ‘a e kau ngāue fakataha ‘a Paula (Kol. 4:7-14; Filim. 23-24). Na‘a ne fetu‘utaki foki mo e fale ‘o Sisa (Filip. 4:22)

Na‘e ‘amanaki ‘a Paula ke vave hono tukuange (Filim. 22), ko e ‘amanaki ia na‘e ‘ikai ke ne toe ma‘u lolotonga ‘ene nofo pōpula hono ua (2 Tim. 4:6).

'AMIPASITOA 'I HE NGAAHI SEINI

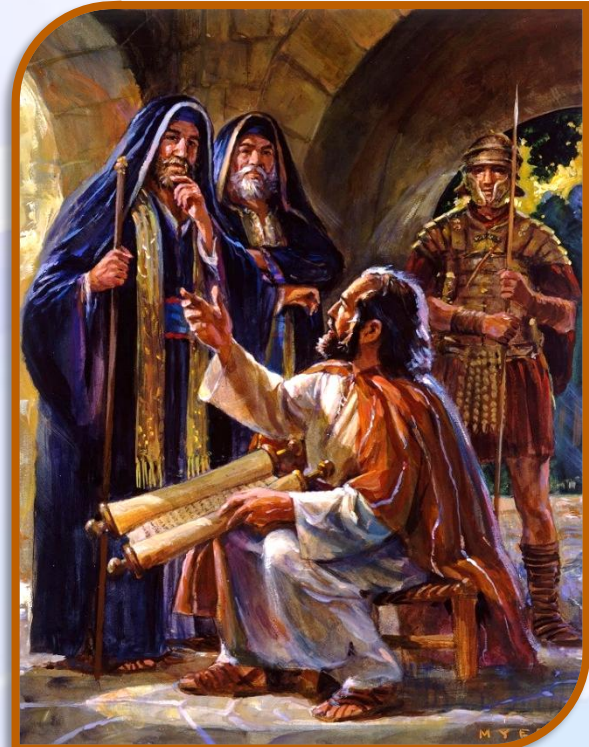
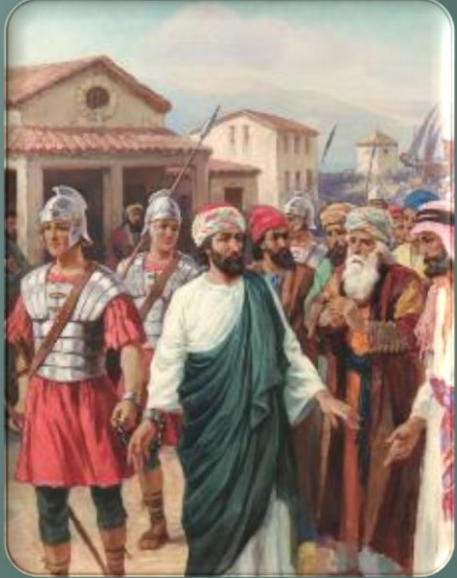
“Aia kuo ha‘isia ai au ko hono faifekau: koe‘uhi ke u lea mālohi ai au, ‘o taau mo e lea ‘oku totonu”
(Efeso 6:20)

Talu mei he momeniti na‘a ne fili ai ke hoko ko ha fakafofonga ‘o Kalaisi, na‘e ‘ikai faingofua ‘a e mo‘ui ‘a Paula (2 Kolinito 6:4-5)

‘Oku lekooti ‘e he Tohi Tapu ‘a hono tuku popula tu‘o tolu pe ‘o Paula kimu‘a pea toki ‘ave ia ki Loma: ‘i Filipai (Ngaue 16:22-24); ‘i Selusalema (Ngaue 23:10); pea ‘i Sesalia (Ngaue 23:33-35). Ka ko e mo‘oni na‘e toe ‘i ai mo ha ni‘ihi kehe (2 Kolinito 11:23)

‘I he ngaahi faingata‘a kotoa ko ‘eni, na‘e ‘ikai teitei fakakaukau ‘a Paula ‘oku ‘ikai ke ne lava ‘o fai ha me‘a (2 Kolinito 4:7-9). ‘I he ‘ikai ke ne lava ‘o malanga tau‘ataina, na‘a ne hoko ai ko ha "fakafofonga kuo ha‘isini" (‘Efeso 6:20)

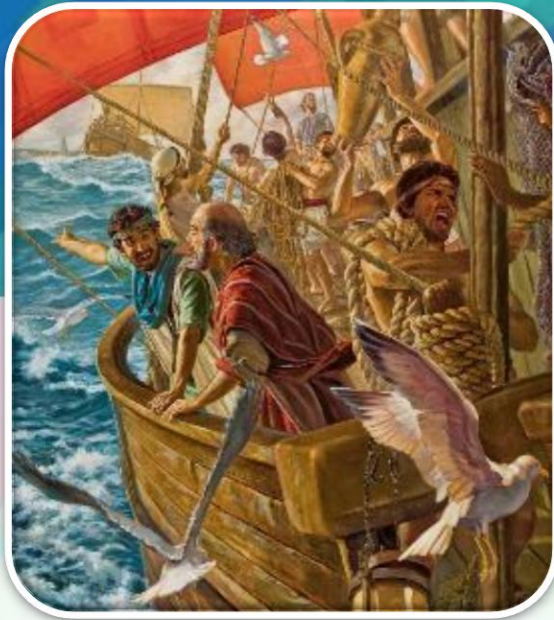
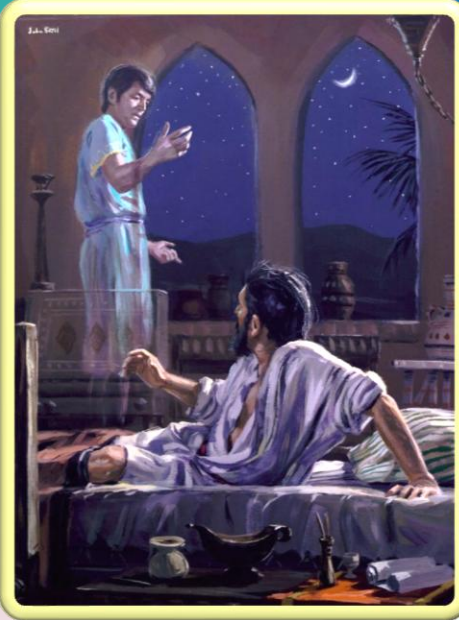
‘Oku ako‘i kitautolu ‘e he to‘onga fakakaukau ‘a Paula ko e taimi ‘oku tau faingata‘a‘ia ai ‘i hono malanga‘i ‘o e ongoongolelei, kuo pau ke tau falala kakato ki he ‘Otua; manatu‘i ma‘u pe ‘Ene Folofola (2 Timote 2:15); pea pikitai ki he Laumalie Ma‘oni‘oni, ko e Fakafiemalie ‘oku ne ‘omi kiate kitautolu ‘a e malohi mo e loto-to‘a (Sakalaia 4:6)

**KO E NI'IHI 'OKU
NAU MA'U**

“Na‘e ongo‘i ‘ e he ‘ apositolo ko Paulá ha fatongia lahi ki he fa‘ahinga na‘e ului ‘ i he malumalu ‘ o ‘ ene ngaahi ngāué. Kae mahulu hake ‘i he ngaahi me‘a kotoa pe, na‘a ne faka‘amu ke nau faivelenga, "koe‘uhi ke u fiefia ‘i he ‘aho ‘o Kalaisi," na‘a ne pehe, "kuo ‘ikai te u lele ta‘e‘aonga, pe ngaue ta‘e‘aonga." Filipai 2:16. Na‘a ne tetetete koe‘uhi ko e ola ‘o ‘ene ngaue fakafaifekau. Na‘a ne ongo‘i na‘a mo hono fakamo‘ui ‘e ala tu‘u fakatu‘utamaki kapau he ‘ikai ke ne fakahoko hono fatongia pea ‘ikai fengaue‘aki ‘a e siasi mo ia ‘i he ngaue ‘o hono fakahaofi ‘o e ngaahi laumalie.”

HISITOLIA 'O FILIPAI

"Pea na'e hā mai ha me'a kia Paula 'i he po'uli; na'e tu'u mai 'ae tangata Masitōnia, 'o kole kiate ia, 'o pehē, "Ha'u ki Masitōnia, 'o tokoni mai kiate kimautilu."" (Ngaue 16:9)

Lolotonga 'ene fononga fakamisinale hono uá, na'e liliu 'a e ngaahi palani 'a Paulá. Na'e tataki 'e he Laumalie Ma'oni'oni 'ene laka (Ngaue 16:6-12):

- 1 Na'e 'alu 'a Paula ki Filisia (6a)
- 2 Na'e 'ikai te ne lava 'o malanga 'i ai pe 'i Kalētia (6e)
- 3 Na'á ne a'u ki Misia (7a)
- 4 Na'á ne feinga ke 'alu ki Pitinia, ka na'e 'ikai ke ne lava (7e)
- 5 Na'a ne 'alu ki Taloasi, 'o ne ma'u ai ha visone (8-10)
- 6 Na'á ne folau ki Samōtesia (11a)
- 7 Mei ai ki Neapoli (11e)
- 8 Fakahiku ai, ne hoko atu a ia ki Filipai (12)

Ngaue 16:6-12

Ko Filipai 'a e feitu'u na'e fili 'e he Laumalie Ma'oni'oni ke kamata ai hono malanga'i 'o e Kosipeli 'i 'Iulope. 'I he tu'unga ko ha kolo Loma kakatō, na'e faka'atā ai 'a e kau Filipai mei he totongi tukuhaú pea na'a nau ma'u 'a e tangata'ifonua Lomá mei hono fanau'í.

HISITOLIA 'O FILIPAI

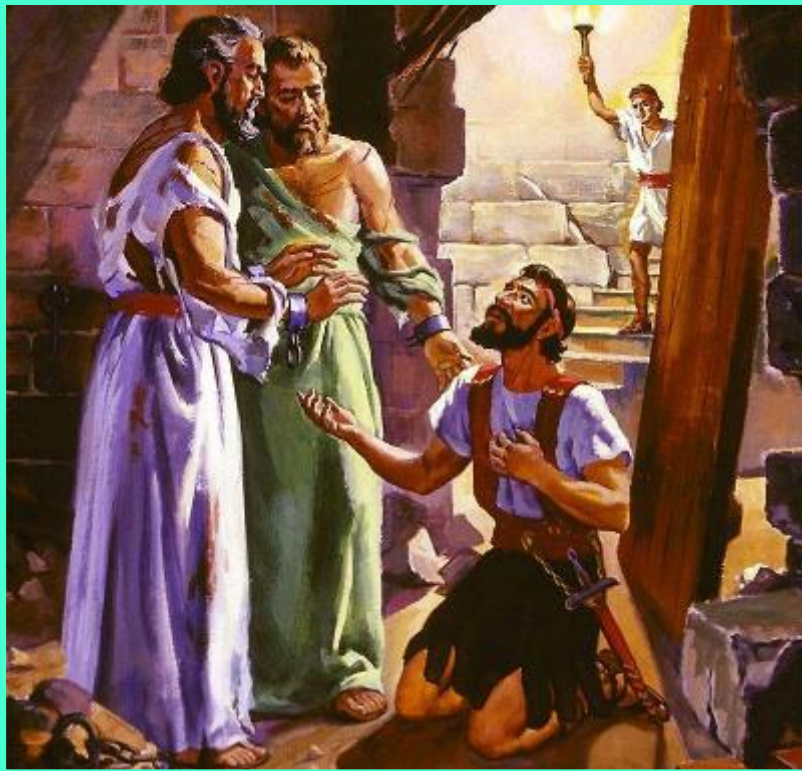
"Pea na'e hā mai ha me'a kia Paula 'i he po'uli; na'e tu'u mai 'ae tangata Masitōnia, 'o kole kiate ia, 'o pehē, "Ha'u ki Masitōnia, 'o tokoni mai kiate kimautilu." (Ngāue 16:9)

Ko e tō'onga 'a Paula 'i he'ene a'u ki ha kolo fo'ou ko e 'a'ahi ki he sinakoké. Kae 'i Filipe ne'e mole he sinakoka! 'I he 'aho Sapate na'a nau ma'u ai ha feitu'u ke fai ai 'a e lotu pea na'a nau malanga ai ki he kau fefine na'e fakatahataha mai (Ngaue 16:13)

Na'e 'asi mai mei he fakataha ko 'ení 'a e fuofua ului 'Iulopé: ko Litia. Na'e papitaiso ia, fakataha mo hono fāmilí kotoa (Ngāue 16:14-15).

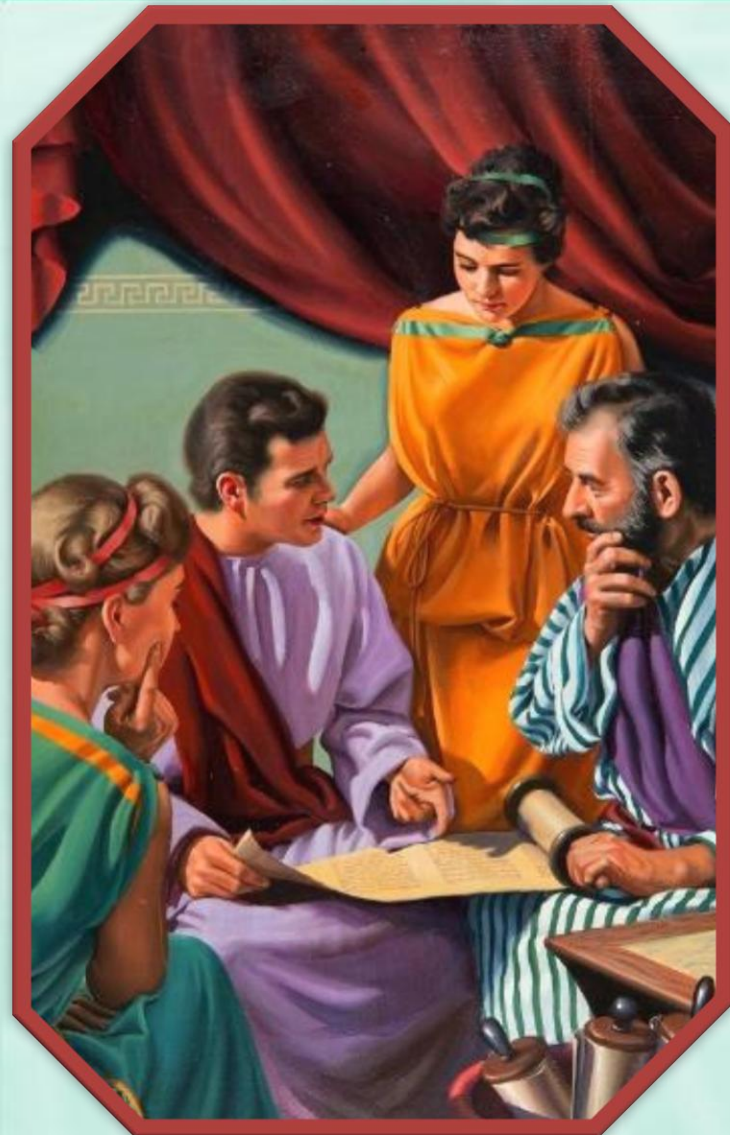
Ka na'e 'ikai nofo noa pe 'a e fili. Na'a ne faka'ai'ai ha tangata kikite ke ne puputu'u 'a e 'atamai 'o e kakai 'aki 'ene fakangalingali 'oku ne poupou'i 'a Paula (Ngaue 16:16-17). 'I he taimi na'e tukuange ai 'a e ta'ahine, na'e kamata 'a e faingata'a'ia 'a Paula mo Sailosi (Ngaue 16:18-24)

Ko hono ola: ko e ului 'a e tauhi fale fakapopula mo hono famili (Ngaue 16:25-33). 'Oku 'ikai ha veiveiua na'e hu mai 'a e Ongoongolelei ki 'Iulope 'i he malohi mo e tataki 'a e Laumalie Ma'oni'oni

HISITOLIA ‘O KOLOSE

“‘O hangē ko ia foki kuo mou ‘ilo mea Epafasi, ko homa kaungā tamaio‘eiki ‘ofeina, ‘aia ko e faifekau angatonu ‘a Kalaisi kiate kimoutolu; ” (Kolose 1:7)

Na‘e hoko ‘a ‘Epafasa ko e takaua ‘o Paula lolotonga hono nofo popula ‘i Loma (Fili. 23). Na‘a ne tupu ‘i Kolose (Kolose 4:12), pea ko ia na‘a ne fakafe‘iloaki ‘a e ongoongolelei ki he kolo ko ia (Kolose 1:7) Ko Kolose ko ha kolo ia ‘i he vahefonua ko Filisia, ofi ki Leotisia mo Heiapolisi, ‘a ia na‘e malanga ai foki ‘a ‘Epafasa (Kolose 4:13). Na‘e tokolahi ‘a e kakai Siu. Ko e taha ‘o e kau Siu tu‘ukimu‘a taha na‘e nofo ai ko Filimone, ko ha kaunga ngaue ‘o Paula, ‘a ia na‘e fakataha ai ha siasi ‘i hono fale (Filim. 1-2) Ko e taha ‘o e kau tamaio‘eiki ‘a Filimone, ‘a ‘Onesimasi, na‘a ne hola ki Loma, ‘a ia na‘a ne tali ai ‘a Sisu ‘ia Paula (Filimone 10-11). ‘I he‘ene fakafoki ‘a ‘Onesaimi ki he‘ene ‘eiki, na‘e fakahaa‘i ai ‘e Paula ‘a e founa ‘oku totonu ke ‘i ai ‘a e va fetu‘utaki ‘i he vaha‘a ‘o e kau pule mo e kau popula, pe kau ma‘olunga mo e kau ma‘ulalo (Filimone 12-17)

KO E NGAARI SIASI 'O FILIPAI MO KOLOSE

"Ko Paula mo Timote, ko e ongo tamaio'eiki 'a Sisu Kalaisi, ki he kāinga mā'oni'oni kotoa pē 'ia Kalaisi Sisu, 'oku 'i Filipai, mo e kau tauhi mo e kau akonaki: " (Filipai 1:1)

'Oku fakahaa'i mai 'e he talateu ki he ngaahi tohi ki he kau Filipai mo e kau Kolose, 'a ia 'oku faitatau 'aupito, 'a e tafa'aki mahu'inga 'e ua (Filipai 1:1; Kolose 1:1-2)

'I he vakai mai 'a e 'Otuá, 'oku mā'oni'oni mo faitōnunga 'a e kau mēmipa 'o e siasí, neongo 'enau ngaahi fehālaakí

'Oku 'i ai ha kautaha 'i he siasi, 'a ia 'oku ma'u ai 'e ha ni'ihí 'o hono kaingalotu ha mafai mo ha fatongia lahi ange 'i ha ni'ihí kehe:

Ko Paula ko ha 'aposetolo, ko ha taki tu'unga ma'olunga

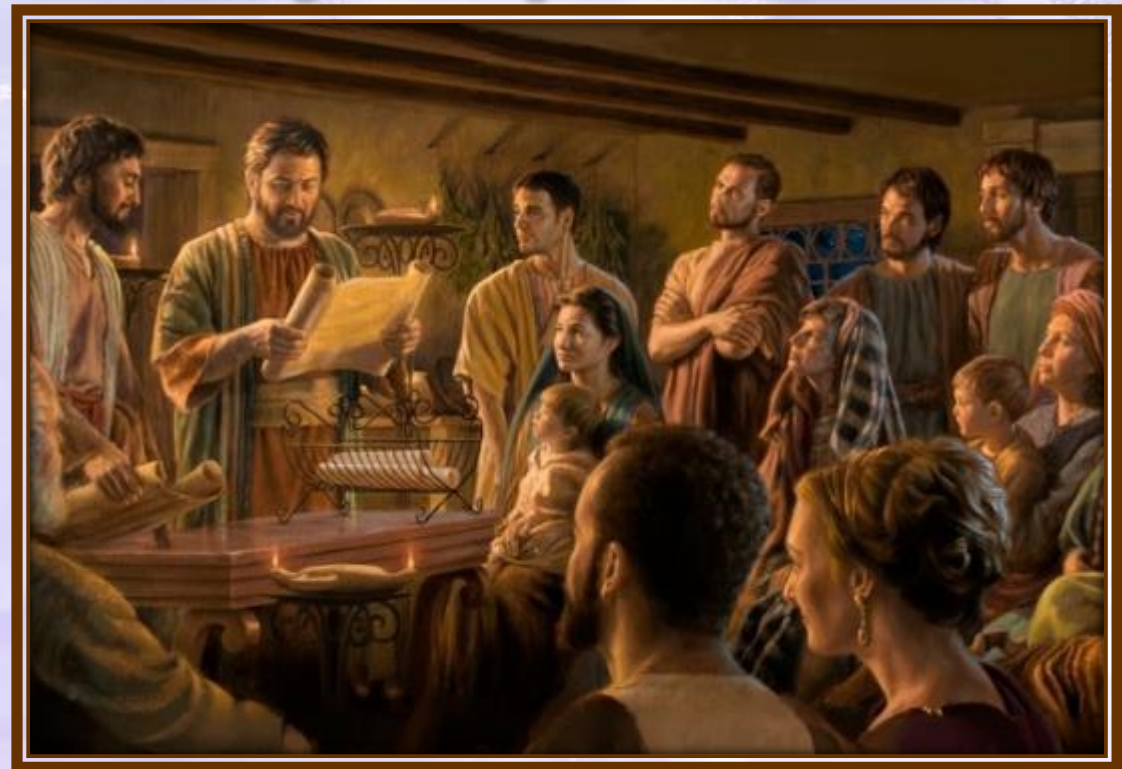
Ko Timote 'a hono kaunga-ngaue (faifekau)

Ko e kau pisope ko ha kau taki fakaloto fonua (kaumatu'a)

'Oku pule'i 'e he kau tikoni 'a e siasi

'Oku fakamalo 'a Paula mei he fale fakapopula ki he kau Filipai 'i he tokoni na'a nau fekau'i atu kiate ia (Fili. 4:18)

'Oku ne fekau'i atu 'a hono kaunga-ngaue ke fakafiemalie'i kinautolu ki he kau Kolose (Kolose 4:7-9)

“Tau lāulea angé ki he me‘a na‘e hokosia ‘ e Paulá ‘ i ha ki‘i taimi si‘i. ‘I he taimi ko ia na‘e hange na‘e fie ma‘u lahi taha ai ‘a e ngaue ‘a e ‘apose tolo ke fakamalohia ‘a e siasi na‘e ‘ahi‘ahi‘i mo fakatanga‘i, na‘e to‘o ‘ene tau‘ataina, pea na‘e ha‘i ia ‘i ha ngaahi seini. Ka ko e taimi ‘eni ke ngaue ai ‘a e ‘Eiki, pea na‘e mahu‘inga ‘a e ngaahi ikuna na‘e ma‘u.

‘ I he taimi na‘e hā mai ai na‘e malava ke fai ‘ e Paula ‘ a e si‘isi‘i tahá, ko ia leva na‘e ma‘u ai ‘ e he mo‘oní ha hū‘anga ki he palasi fakatu‘í. Na‘e ‘ ikai ko e ngaahi malanga tu‘ukimu‘a ‘ a Paula ‘ i he ‘ ao ‘ o e kau tangata ma‘ongo‘onga ko ení, ka ko hono ngaahi ha‘i na‘á ne tohoaki‘i ‘ enau tokangá. Na‘a ne ikuna‘i ‘a Kalaisi ‘i he‘ene nofo popula. Na‘e hanga ‘e he fa‘a kataki mo e angavaivai na‘a ne tukuloloa ki he‘ene nofo popula fuoloa mo ta‘etotonu ‘o ‘ai ‘a e kau tangata ni ke nau fakafuofua‘i ‘a e ‘ulungaanga.”